Riksdagens protokoll 1990/91:85

Måndagen den 25 mars

Kl. 12.00–13.56

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 18 och 19 mars.

2 § Återkallelse av motionsyrkande

Förste vice talmannen meddelade att Sonja Rembo m.fl. (m) i skrivelse den 21 mars återkallat yrkande 11 i den av henne m.fl. väckta motionen 1990/91:A267 Arbetsmarknadsanslag m.m.

Förste vice talmannen anmälde att hon avskrivit detta motionsyrkande.

Skrivelsen lades till handlingarna.

3 § Svar på interpellation 1990/91:150 om sysselsättningen i Västmanlands län

Anf. 1 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Göran Magnusson har frågat mig om vilka åtgärder regeringen är beredd att medverka till för att motverka den minskade sysselsättningen och effekterna av den i Västmanland.

Den ekonomiska utvecklingen leder till att arbetsmarknaden försämras vilket inger oro. Jag är mycket medveten om de varsel som föreligger i Västmanlands län och att dessa kan medföra ökade svårigheter till sommaren.

Försämringen av arbetsmarknadsläget är till stor del en följd av en överhettad arbetsmarknad och en snabbare kostnadsutveckling än våra konkurrentländers. För att värna om sysselsättningen och välfärden måste vi skapa en lägre inflationstakt och en ökad ekonomisk tillväxt. Den ekonomiska politiken kommer därför även i fortsättningen att vara inriktad på att sänka inflationstakten och öka tillväxten och på så vis långsiktigt stödja sysselsättningen.

Som en aktiv del i den samlade ekonomiska politiken ingår arbetsmarknadspolitiken och regionalpolitiken.

Enligt industriministern disponerar länsstyrelsen i Västmanlands län detta

budgetår 20 milj.kr. för regionala utvecklingsinsatser. Länsstyrelsen har i och med den nya regionalpolitiken möjlighet till en friare användning av länsanslaget än tidigare. Det innebär ökade möjligheter att anpassa åtgärderna efter behoven, bl.a. för allmänt näringslivsfrämjande åtgärder och glesbygdsstöd. I de tre kommuner i länet som ingår i stödområdet kan länsstyrelsen också lämna stöd till företag.

Beträffande arbetsmarknadspolitiken skall konjunkturavmattningen framför allt utnyttjas till att erbjuda arbetskraften kompetenshöjande åtgärder och andra insatser som underlättar anpassningen på arbetsmarknaden. Utbildning skall kunna handla om såväl breda allmänkunskaper som direkt yrkeskunnande. På det här sättet skapas också ett alternativ till passivt kontantstöd, och vi får en bättre hushållning med de pengar som arbetsmarknadspolitiken kostar. Det är viktigt, framför allt för län som Västmanlands län med en hög industrialiseringsgrad, att utnyttja utbildningsinsatserna till att bredda basen för sin arbetsmarknad, inför en kommande högkonjunktur. I varje län måste nu olika länsorgan, företag och fackliga organisationer medverka till att analysera inom vilka branscher näringslivet kan breddas för att därigenom bli mindre konjunkturkänsligt i framtiden.

Länsarbetsnämnden och arbetsförmedlingen i Västmanlands län disponerar för innevarande budgetår strax över en halv miljard kronor för aktiva åtgärder, utöver handikappåtgärder, dvs. för arbetsförmedling, arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete m.m.

Utbildningsvolymen har under de senaste månaderna ökat kraftigt, från 1 360 personer vid årets början till ca 1 800 personer i mars 1991. För våren är enligt länsarbetsnämnden i Västmanlands län resurserna inte något problem, och regeringen har dessutom i årets budgetproposition föreslagit en förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för hösten. Det gäller framför allt arbetsmarknadsutbildning.

Regeringen följer mycket noga utvecklingen av konjunkturläget. Och arbetet med frågorna om ytterligare åtgärder inför nästa budgetår pågår för närvarande i arbetsmarknadsdepartementet. Bl.a. undersöks möjligheten att ytterligare utöka utbildningen i företag. Men även denna utbildning måste också användas strategiskt.

Målsättningen är att besluten skall fattas så nära den lokala arbetsmarknaden som möjligt, så att resurserna används på bästa sätt. Det är därför arbetsmarknadsstyrelsens uppgift att fördela de arbetsmarknadspolitiska resurserna på länen med hänsyn till de behov som föreligger. Jag förutsätter att en del av de utökade resurserna kommer också Västmanlands län till del.

Anf. 2 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Den oro som Mona Sahlin uttalar för den stigande arbetslösheten är naturligtvis en oro som många känner. Allra mest in på skinnet känns arbetslöshetsspöket naturligtvis för dem som är varslade eller som riskerar att förlora sina jobb.

Jag vill också gärna säga att jag delar statsrådets uppfattning beträffande den långsiktiga inriktningen av den ekonomiska politiken.

I ett industrialiserat län som Västmanland drabbas naturligtvis kvinnor

och ungdomar särskilt hårt i tider av stigande arbetslöshet. Denna arbetslöshet har kommit mycket snabbt. I maj förra året kunde länsarbetsnämnden konstatera att man då hade det bästa arbetsmarknadsläget i Västmanland sedan 1960-talet. Under hösten har det skett en snabb försämring. Det är bl.a. svårigheterna inom den svenska bilindustrin som slår hårt mot flera västmanländska företag.

Nu är mer än 1 500 personer varslade. Under de två första månaderna i år varslades 1 134 personer. Så sent som förra veckan meddelade Fagersta Stainless att 300 personer skulle få arbeta fyradagarsvecka. Man varslade även 60 personer om avsked.

Bergslagsdelen är nu inte så hårt utsatt som de södra delarna av länet när det gäller den direkta arbetslösheten. Främst är det Hallstahammar som ända sedan stålkrisen på 1980-talet har haft problem. Men nu sker även stora varsel i Köping och Västerås. Det är nytt att t.ex. Volvo i Köping samt ABB och Autokumpu Copper i Västerås varslar om indragning av arbetstillfällen.

Nytt i detta är också det ökade utlandsberoendet när det gäller de västmanländska företagen. Besluten om inriktningen på verksamheten fattas inte längre i Västmanlands län och inte heller i Sverige utan i direktörsrum ute i Europa och i Norden i övrigt.

Jag vill i detta sammanhang också gärna säga något om ungdomarna. Jag nämnde tidigare att det är de som ofta blir hårt utsatta. Länsarbetsnämnden konstaterar i sin arbetsmarknadssöversikt att de som nu har utbildats för jobb inom industrin riskerar att få börja arbeta med helt andra jobb. Det är i och för sig bra att de kan erbjudas t.ex. kommunala beredskapsjobb. Men såvitt jag har mig bekant är det också svårigheter på den punkten, eftersom många kommuner saknar de ekonomiska resurser som behövs i detta sammanhang. Därför är det angeläget att till statsrådet ställa frågan om hon är beredd att medverka till att de statliga bidrag som finns blir större och om hon kan gå med på att de används på ett obyråkratiskt och bra sätt till fromma för ungdomarna.

Jag vill även säga något om byggarbetsmarknaden. I den nyligen framlagda arbetsmarknadsprognosen för länet finns uppgifter om att länet till nästa vinter, med nu planerad byggvolym, får räkna med en arbetslöshet på 20–25 % bland byggnadsarbetare och anläggningsarbetare.

Statsrådet säger i sitt svar på min interpellation att länsarbetsnämnden har tillräckligt med pengar för vårens verksamhet. Det har också verifierats i annat sammanhang. Det vore intressant med ett besked från Mona Sahlin om huruvida det längre fram i år kommer att finnas tillräckligt med pengar för att på alla fronter bekämpa arbetslösheten.

Fru talman! Vi har från länet fört fram en rad olika förslag av strategisk betydelse för utvecklingen av arbetsmarknaden och sysselsättningen i Västmanland. Våra krav innebär bl.a. satsningar på högskolan Eskilstuna/Västerås, som har stor betydelse för Mälardalen. Vi anser också att man på allvar bör överväga statlig utlokalisering. Det finns en motion från den socialdemokratiska gruppen om att man skall överväga att till Västerås lokalisera de nya verk som skall efterträda SIND.

De här förslagen handlar också mycket om kommunikationer, exempelvis om Mälarbanan. Det projektet tillhör dem som återfinns i regeringens till-

äggsproposition. Bergslagspendeln, vars utbyggnad startade för några år sedan, är av stor strategisk betydelse för sysselsättningen och för möjligheterna att fortsätta att leva och bo i Bergslagen.

En annan fråga, som kanske är av mer akut karaktär, gäller framkomligheten i Södertälje kanal och den motorvägsbro som för snart ett år sedan rasade ner. Placeringen är för närvarande alltför låg för att man skall kunna känna trygghet för sysselsättningen i de industrier vid Mälaren som är beroende av bra sjötransporter.

Mälarbanan är som sagt det stora projektet. Det är en viktig kommunikationsled mellan Örebro, Västerås och Stockholm, som skulle möjliggöra pendling till utbildning på ett helt annat sätt än vad som nu är möjligt i vårt län. Denna utbyggnad skulle ge sysselsättning när man bygger ut. Den skulle också ge sysselsättning i de företag som tillverkar lok och vagnar, bl.a. i Surahammar och Västerås. Detta är alltså av stor strategisk betydelse. Jag undrar om statsrådet är beredd att medverka till att dessa olika projekt genomförs.

Anf. 3 BIRGER ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag tog i november här i kammaren upp sysselsättningssituationen i Hallstahammarregionen med arbetsmarknadsministern. I svaret sade arbetsmarknadsministern: "Den ekonomiska utvecklingen leder nu till att arbetsmarknaden försämras, vilket inger oro. Jag är medveten om de varsel som föreligger i Hallstahammars kommun och att dessa kan medföra svårigheter under våren."

Jag tror att arbetsmarknadsministern vid det tillfället var medveten om de varsel som förelåg i Hallstahammars kommun. Men av svaret framgick också att arbetsmarknadsministern inte tyckte att vare sig Hallstahammars kommun eller länet i övrigt hade ett utsatt läge. Tyvärr gjorde jag en riktig bedömning vid det tillfället. Situationen i länet är betydligt allvarligare i dag än vad arbetsmarknadsministern trodde vid vår diskussion i november. Det är därför värdefullt att denna interpellation har ställts, så att vi på nytt får tillfälle att göra arbetsmarknadsministern uppmärksam på den allvarliga situationen i länet.

I förhållande till vår folkmängd är Västmanlands län ett av de län som drabbats allra hårdast av varsel. I dagens svar använde ministern samma uttryck som jag citerade från svaret i november. Den enda skillnaden är att Hallstahammars kommun har bytts ut mot Västmanlands län och att våren har bytts ut mot sommaren. Nu måste ministern byta standardformulering. Det är helt omöjligt för ministern att känna till alla de varsel som läggs ute i länen. Varslen duggar alltför tätt. Jag skulle kunna räkna upp en mängd varsel från Västmanlands län, men jag nöjer mig med att nämna ett enda. Jag tror att även Göran Magnusson nämnde det. När vi öppnade Vestmanlands Läns Tidning i lördags såg vi alla att ett av de större företagen i länet, ett företag i Fagersta, skulle införa fyradagarsvecka under sex månader. Dessutom varslades 60 personer. Det kom givetvis som en mycket tråkig nyhet för oss alla.

Jag har förståelse för att arbetsmarknadsministerns svar måste vara allmänt hållet. Jag har sett att det är formulerat på det sättet. Det sammanhänger med ett mycket snabbt försämrat sysselsättningsläge i stora delar av

landet, inte enbart i Västmanlands län. Jag har också förståelse för att ministern har hamnat i ett besvärligt läge med snabbt stigande arbetslöshet. Det är först och främst finansministern och industriministern som borde stå till svars för brister i den ekonomiska politiken samt i närings- och regionalpolitiken. Men det blir arbetsmarknadsministern som måste försöka reda ut den här besvärliga situationen.

Eftersom arbetsmarknadsministerns svar är allmänt hållet och jag inte kan begära att arbetsmarknadsministern skall känna till alla detaljer från det enskilda länet, vill jag ställa ett par mera allmänna frågor till arbetsmarknadsministern: Vilka insatser, utöver de som finns föreslagna i arbetsmarknadsdepartementets bil. 12 till budgetpropositionen, räknar arbetsmarknadsministern med att behöva göra under nästa budgetår?

Föregående talare var också inne på den allvarliga situationen för ungdomarna. Jag har fått fram statistik som visar att i januari 1991 var 7,3 % av ungdomarna i åldern 16–19 år arbetslösa. I åldern 20–24 år var 4,3 % arbetslösa. Det lär komma ny statistik i slutet av den här månaden. Det är möjligt att arbetsmarknadsministern kan ge oss de aktuella siffrorna.

Det är många ungdomar som slutar skolan nu i juni och många värnpliktiga som blir klara med sin värnplikt under de närmaste månaderna. Sommarjobben har ofta kort varaktighet. Väldigt många kommer att få stora svårigheter att få fast jobb. Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern: Hur hög tror arbetsmarknadsministern att arbetslösheten kommer att bli i höst för ungdomar i åldern 16–19 år och i åldern 20–24 år?

Anf. 4 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Medan arbetslöshetssiffrorna stiger i hela landet är Västmanland mer utsatt än de flesta andra län. Utvecklingen av arbetsmarknadsläget i Västmanland inger stor oro som delas av många, uppenbarligen även av arbetsmarknadsministern.

Enligt länsarbetsnämndens prognos från början av mars skulle 6 500 västmanlänningar vara arbetslösa efter sommaren. Det är 4 % av den arbetsföra befolkningen. Sedan den prognosen gjordes har varslen duggat tätt.

Göran Magnusson har i detalj beskrivit det stigande antalet varsel i de västmanländska företagen. Den kris som vi nu står inför är till stor del betingad av en misslyckad socialdemokratisk "tredje vägens politik".

Arbetsmarknadsministern pekar själv i interpellationssvaret på den växande arbetslöshetens samband med en snabbare kostnadsutveckling i Sverige än i våra konkurrentländer. Mycket riktigt konstaterar Mona Sahlin att vi, för att värna om sysselsättningen och välfärden, måste skapa en lägre inflationstakt och en ökad ekonomisk tillväxt.

Det är just detta, som Mona Sahlin själv pekar på, som regeringen inte har klarat av. Under en rekordlång högkonjunktur har socialdemokraterna konsekvent struntat i oppositionens och ekonomers varningar för effekterna av högskattepolitiken. Man har envist gått på i ullstrumporna och låtit skattetrycket gå i höjden till rekordhöga 57 %. Inflations- och kostnadsökningar är en direkt följd av de höga skatterna. I takt med att kostnadsläget höjts, har tillväxten i ekonomin försvagats.

Högkonjunkturen, devalveringen och ett förmånligt oljepris har skymt

sikten och dolt obalansen i ekonomin. Under tiden har regeringen kört den svenska skutan på grund och försatt vårt land i en hemmagjord kris, som blir extra kännbar när konjunkturen nu vänder nedåt.

Förre finansministern Kjell-Olof Feldt såg vart det barkade hän. Först varnade han för det arbetslöshetens stålbad som vi nu simmar omkring i. Sedan gjorde han som forna skeppsråttor, han lämnade det sjunkande skeppet.

Ökad arbetslöshet är tecken på att svenska varor blivit för dyra. Det finns ett klart samband mellan skattetryck, kostnadsläge och stigande arbetslöshet. När de västmanländska företagens produkter inte kan säljas i den tuffa internationella konkurrensen, måste företagen minska eller upphöra med produktionen, och då mister de anställda sina arbeten. I det läge som Sverige befinner sig i är det viktigare än någonsin att komma till rätta med strukturfelen i vår ekonomi. Det är bråttom. Det här kommer att ta tid. S.k. heliga kor måste slaktas. Men detta är nödvändigt.

Viktigast just nu är att företagen får minskade kostnader genom lägre arbetsgivaravgifter och lägre moms. Mona Sahlin borde, för att själv få mindre att göra, påverka sina regeringskolleger i denna riktning.

I den nu akuta situationen med en stigande arbetslöshet kommer det att ställas mycket stora krav på en arbetsmarknadspolitik som medverkar till den omstrukturering av näringsliv och offentlig sektor som hade behövts under hela 1980-talet.

Det går inte att få bort arbetslösheten eller att skapa nya jobb genom konstlade åtgärder. Men i ett läge där arbetslösheten stiger kommer arbetsmarknadspolitiken att spela en viktig roll. Arbetsmarknadsutbildning är den effektivaste metoden när det gäller att bekämpa arbetslösheten. Arbetsmarknadsutbildningen i sig kommer inte att ge fler arbetstillfällen. Men den kan för den enskilde innebära en större kompetens och bättre möjligheter att få ett nytt arbete.

Arbetsmarknadsministern och jag förefaller ha i stort sett samma syn på arbetsmarknadsutbildningens värde i detta sammanhang. För ungdomar, och det är ju ofta de som kommer i kläm i en sådan här situation, är det allmänna skolsystemets villkor av synnerligen stor vikt. Det förslag till ny gymnasieskolereform som nu är aktuellt är direkt förödande för ungdomarnas framtid, för deras chanser på arbetsmarknaden.

Det är några åtgärder på arbetsmarknadsministerns område som jag här vill nämna och som borde vidtas.

Först och främst gäller det att se till att arbetsförmedlingen blir effektiv. I dag finns det ett ganska utbrett missnöje beträffande arbetsförmedlingens service på många orter. Det behövs alternativ även på detta område. Den i dag monopoliserade verksamheten skulle må synnerligen väl av att bli utsatt för konkurrens. Fristående arbetsförmedlingar kan många gånger på ett enklare och effektivare sätt hjälpa den arbetssökande.

Arbetsmarknadsministern måste, liksom jag, vara angelägen om att en arbetssökande i möjligaste mån kan erbjudas ett nytt arbete. Är arbetsmarknadsministern, för att öka möjligheterna för de arbetssökande att få jobb, beredd att medverka till att monopolet på arbetsförmedlingsområdet avskaffas genom att ta initiativ till att Sverige säger upp ILO-konventionen nr 96?

När det gäller arbetslöshetsförsäkringen finns det i dag orättvisor som vi måste komma till rätta med.

Till skillnad från de flesta andra länder har Sverige i dag i många fall ett dåligt socialt skydd att erbjuda dem som blir arbetslösa. Detta kommer att drabba många västmanlänningar. När arbetslösheten ökar borde det vara en självklarhet att alla, inte bara en del, garanteras det skyddsnät som en arbetslöshetsförsäkring innebär. Är arbetsmarknadsministern beredd att skapa rättvisa och att införa en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring?

Anf. 5 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Ibland känner jag, både i egenskap av arbetsmarknadsminister och i egenskap av socialdemokrat, att det måste vara någon sans – det måste vara vett och måtta – också i en arbetsmarknadspolitisk debatt. Jag tycker att det är oerhört viktigt såväl för Sveriges vidkommande som för möjligheterna att klara sysselsättningen att vi inte bara funderar över utan också verkligen har klart för oss vad det är för typ av problem som Sverige och den svenska arbetsmarknaden står inför. Vi måste beakta lågkonjunkturen ute i världen. Samtidigt måste vi se de kostnadsproblem som finns i vårt land och de strukturproblem som en stor del av den svenska arbetsmarknaden – inte minst gäller det bilindustrin, och då särskilt i Västmanland – nu står inför.

För att på ett trovärdigt sätt kunna angripa och klara sysselsättningen måste man stå på båda benen. Det går inte att bara säga att kostnadsproblemet är stort. Man måste också våga agera. Om Karin Falkmer och andra här i riksdagen inte bara hade talat om dessa saker utan också, för drygt ett år sedan, hade tagit chansen och agerat här i riksdagen, kunde läget redan i dag ha varit ett annat. Någon måtta får det alltså vara, även om man tycker att den tredje vägens politik, mycket slarvigt uttryckt, är orsaken till att hela världens bilindustri i dag går dåligt. Jag har nog inte trott att vårt inflytande även över GM och andra bilindustrier med problem var så stort att också det skulle bli den socialdemokratiska regeringens problem.

Birger Andersson frågar varför jag använder samma formulering den här gången. Han tycker att det är dags att byta ut min formulering från i vintras. Jag vill då framhålla att vi, bortsett från om det är samma formulering eller inte, har agerat sedan i vintras. Jag tror att det var i november som Birger Andersson och jag diskuterade förhållandena i Hallstahammar. Sedan dess har jag, som framgår av mitt svar till Göran Magnusson, givit AMS sådana möjligheter att arbetsmarknadsutbildningen nu är utökad. Närmare 500 personer i Västmanland har sedan dess fått del av denna utbildning. Bortsett från formuleringar måste man alltså veta vad man vill och även agera.

Jag har sagt att vi följer utvecklingen mycket noga. Dessutom kommer vi att agera – precis som vi gjorde i november – också nu i vår. Förutsättningarna för att kunna erbjuda en aktiv arbetsmarknadspolitik i stället för en passiv sådan blir således bättre redan till hösten. Besked i dessa frågor kommer regeringen att ge så snart som möjligt.

Frågan om just ungdomarnas situation har tagits upp här. Göran Magnusson frågar om regeringen är beredd att mindre byråkratiskt, jag tror att han uttryckte sig så, medverka till att ungdomarna får hjälp. Men frågan om ung-

domsarbetslösheten är en av de frågor som just nu är föremål för en speciell översyn.

Jag har påpekat för parterna, och det är något som jag skulle behöva hjälp med också från ledamöter här i kammaren, att vi när det gäller det instrument som inskolningsplatserna skulle ha kunnat vara, om det fanns avtal för hela arbetsmarknaden, tillsammans behöver agera för att få de parter som inte har tecknat de här avtalen att göra det. Vi behöver också hjälp ute i länen för att förmå företagen att inse att ungdomarna på 90-talet är en bristvara och att det är nödvändigt att man tänker långsiktigt, att man satsar på de ungdomar som finns inom regionen och att man är beredd att ta emot ungdomarna.

Regeringen kommer att lägga fram konkreta förslag om hur man genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder skall hjälpa till i denna process. Förslagen kommer också att handla om hur man kan se över en del av de regler som Göran Magnusson nämnde. Besked härom kommer att ges. Men det är företagen och länen som tillsammans måste se hur arbetsmarknaden skall breddas. Jag återkommer till dessa saker. Västmanlands län är ju ett län där arbetsmarknaden är mycket ensidig. Man måste både regionalt och med hjälp av de arbetsmarknadspolitiska stödformer som finns, inte minst gäller det utbildningen, som det nu kommer att finnas resurser för, vara uppmärksam på hur man långsiktigt bygger upp och använder sina resurser för att bredda sin arbetsmarknad och därmed trygga jobben, inte minst för ungdomarna i Västmanlands län, under de kommande åren.

Det viktiga här – jag återkommer alltså till dessa saker, som Karin Falkmer för övrigt också mycket uppehöll sig vid – är inte att konstatera att arbetslösheten nu ökar eller att tala om rekordnivåer. Man måste ju också ange hur man är beredd att agera både när det gäller kostnadsproblemen och när det gäller insatserna för hösten. Många gånger här i kammaren har borgerliga företrädare bara sagt att vi skall hålla tummen för att kostnaderna skall minska. Men det är inte tillräckligt att bara hålla tummen, utan man måste också vilja agera. I dag har vi möjlighet att få igenom Rehnbergavtalet över hela arbetsmarknaden. Det är en viktig förutsättning för att alla andra arbetsmarknadspolitiska insatser skall få full effekt. Den möjligheten finns alltså. Jag hoppas att parterna till fullo tar sitt ansvar under de kommande dagarna och veckorna.

Karin Falkmer tar också upp frågan om arbetsförmedlingen, som hon vill skall bli effektiv. Jag vill då framhålla att vi har en mycket effektiv och bra arbetsförmedling. Förra året besökte 900 000 svenskar våra arbetsförmedlingar. Jag är inte så naiv att jag tror att det blir fler jobb att förmedla bara för att privata alternativ släpps fram – så förrädiskt uttryckte sig faktiskt Karin Falkmer i sin fråga.

Regeringen har i ett förslag till riksdagen tagit upp frågor om vissa förändringar beträffande arbetsförmedlingslagen. Om det finns behov hos parterna att starta organisationsförmedlingar, kommer möjligheter till sådant att finnas. Alltså: Finns sådant behov och framförs sådan kritik som Karin Falkmer ger uttryck för, är det hos parterna det syns. De har då också möjligheter att ta upp frågan om organisationsförmedlingar. Men när det gäller privata

förmedlingar med privata vinstintressen kommer jag icke att ge något konkret besked.

Till skillnad från många andra länder, Karin Falkmer, har vi inte dåligt skydd mot arbetslöshet. Vi har, och kan fortsätta att ha, en låg arbetslöshet och hög sysselsättning. Där kommer arbetsmarknadspolitiken också i fortsättningen att hjälpa även Västmanland.

Anf. 6 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag skall börja med att konstatera att det är glädje på länsbänken över att jag har framställt den här interpellationen och gett tillfälle att diskutera sysselsättningen i Västmanlands län. Jag tycker också att det är bra att vi får tillfälle att göra det. Däremot tycker jag att det är litet trist att den diskussion som jag syftade till och som skulle få ett konkret och konstruktivt innehåll för invånarna i Västmanland nu utnyttjas till mera svepande retorik och angrepp på den socialdemokratiska regeringspolitiken. Var och en får naturligtvis ta ansvar för vad var och en säger, men jag tycker att det vore bättre för oss i Västmanland om vi kunde med statsrådet föra en konstruktiv debatt om konkreta insatser för att förbättra situationen.

Jag frågade om statsrådet är beredd att överväga en förbättring av statsbidraget till inskolningsplatser inom de kommunala beredskapsarbetena, som jag uttryckte det i frågan. Det som statsrådet själv tar upp, nämligen svårigheterna att på den privata arbetsmarknaden få inskolningsplatser, gör att trycket på kommunerna blir så pass hårt att de får svårigheter att klara av detta. Dessutom är det så – om man nu vill ta till och uttrycka saken så drastiskt som länsarbetsnämnden – att den som har fått utbildning i plåt och svets i gymnasieskolan och förbereder sig för att gå in i industriarbete får börja som beredskapsarbetare på en barnstuga. Det kanske är en väl drastisk kontrast. Dessutom menar länsarbetsnämnden att det blir svårt att få dessa ungdomar tillbaka till den arbetsmarknad som om kanske bara ett halvår eller ett år kommer att sakna arbetskraft, därför att man nu inte tar till vara möjligheterna att skola in ungdomar i industriarbetet, något som så väl behövs.

Jag skulle vilja upprepa mitt resonemang om de strategiska investeringarna och höra statsrådets inställning till möjligheterna att genomföra projektet Mälarbanan och klara av frågan om Södertäljebron. Jag skall något extra uppehålla mig vid just brofrågan, för den har diskuterats nu under ganska lång tid. Där finns litet motstående intressen. Det handlar om den segelfria höjden – om bron skall återställas i rörligt skick, så att man kan ta in ett lika stort tonnage som före brosraset. Beroende av det större tonnaget är faktiskt direkt bortåt 500 personer, anställda vid Supra i Köping, vid Köping Kalk och också vid gipsfabriken i Bålsta. För att klara konkurrenskraftiga frakter är man direkt beroende av det större båttonnaget.

Anf. 7 BIRGER ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag blev förvånad över Mona Sahlins inledning, där hon sade att våra inlägg inte var sansade och måttfulla. Jag kan säga att jag har medverkat till konstruktiva resonemang i dessa sammanhang. Jag står för mina formuleringar här. Att jag talade om att arbetsmarknadsministern använde samma formulering nu som i november hänger samman med att jag anser att

situationen nu har blivit så väldigt mycket allvarligare. Det trodde jag att vi var överens om, Mona Sahlin.

När det sedan gäller de olika partiernas möjligheter och intresse att ta ansvar vill jag påminna om att vi från centerns sida hela tiden ställt oss bakom Rehnberggruppens arbete. Det innebär inte att vi säger ja till statlig inkomstpolitik, men vi ställer oss alltså helt och fullt bakom Rehnberggruppens arbete. Det vill jag klargöra.

Jag kan dela Mona Sahlins uppfattning att vi har väldigt många duktiga tjänstemän på våra arbetsförmedlingar och även på länsarbetsnämnderna. Jag har under min tidigare verksamhet – jag har arbetat primärkommunalt – haft ganska nära kontakter med arbetsförmedlingar och länsarbetsnämnderna. Jag måste säga att jag tycker att de gör ett mycket fint arbete. Det vill jag gärna framhålla.

Jag ställde en och annan fråga till statsrådet Sahlin. Jag vill upprepa en av dem, nämligen: Hur hög tror Mona Sahlin att ungdomsarbetslösheten i åldrarna 16–19 år och 20–24 år kommer att bli i höst? Jag redovisade de tal som arbetsmarknadsstyrelsen har tagit fram i januari. Har Mona Sahlin aktuellare siffror, så ta gärna fram dem.

Sedan vill jag något kommentera det här med utbildning och kompetenshöjande åtgärder, det som står på s. 3 i det skrivna svaret. Jag ställer mig bakom alla synpunkter där, och jag kan direkt säga att jag tycker att det givetvis är väldigt mycket bättre att personer som inte har arbete får möjlighet att höja sin kompetens i stället för att enbart få passivt kontantstöd. Men jag tror inte det räcker med enbart arbetsmarknadsutbildningsåtgärder, eftersom situtationen är så dyster. Jag tror att arbetsmarknadsministern måste använda även andra möjligheter, och jag tänker då på de sysselsättningsskapande åtgärderna. Det tror jag blir nödvändigt om man skall kunna upprätthålla kvaliteten på utbildningen. Man kan inte öka arbetsmarknadsutbildningen hur mycket som helst.

Slutligen vill jag ställa en fråga som gäller ett par formuleringar på s. 3 i svaret. Där skriver arbetsmarknadsministern så här: "Bl.a. undersöks möjligheterna att ytterligare utöka utbildningen i företag." Sedan följer en mening där jag ville ha en komplettering från arbetsmarknadsministern: "Men även denna utbildning måste i så fall användas strategiskt." Jag vill gärna att statsrådet utvecklar detta.

Anf. 8 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Jag är något mindre förvånad än Birger Andersson över Mona Sahlins första replik. Det är alltid arbetsamt att ta kritik när man har misslyckats.

När jag läste interpellationssvaret trodde jag mig faktiskt hos arbetsmarknadsministern finna en sund insikt om orsak och verkan när det gäller den fråga som vi nu debatterar, för arbetsmarknadsministern har själv skrivit att försämringen av arbetsmarknadsläget till stor del är en följd av en överhettad arbetsmarknad och en snabbare kostnadsutveckling i Sverige än i våra konkurrentländer. Det är just där problemet ligger. Att våra företag i en tuff internationell konkurrens inte kan sälja sina varor beror ju på att vi till följd av den ekonomiska politik som ni socialdemokrater har bedrivit har fått ett

kostnadsläge som gör att varorna är för dyra. Det första regeringen borde göra är att se till att konkurrenskraften hos de svenska företagen blir bättre. Om detta har vi moderater motionerat i våra ekonomiska motioner inte bara under detta år, utan jag tror att arbetsmarknadsministern kan gå långt tillbaka i tiden och se att vi har fört samma konsekventa politik år efter år.

När det gäller arbetslöshetsförsäkringen har närmare en tredjedel av de arbetssökande i dag inte någon rätt till ersättning. En del har bara rätt till kontant arbetsmarknadsstöd. En socialförsäkring som praktiskt taget helt finansieras med allmänna medel borde väl komma alla till del.

När det gäller de specifika insatserna för att lyfta upp Västmanlands län är det nog inte så stora skiljaktigheter mellan mina bröder och systrar på Västmanlandsbänken. Kravet att Södertäljebron skall få en höjd av 42 m har moderata samlingspartiet drivit bl.a. genom frågor i riksdagen. Mälarbanan är naturligtvis en absolut förutsättning för att skapa bättre förutsättningar för länet i konkurrenshänseende. Det grundläggande i den debatt som vi nu för är att vi får bättre konkurrenskraft i de svenska företagen, och det får vi genom lägre skatter och ett sänkt kostnadsläge.

Anf. 9 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Det är bra om Karin Falkmer är mindre förvånad över mitt inlägg, eftersom det till stor del var till henne och hennes parti som jag riktade det. Det handlar inte om huruvida jag har svårt att ta kritik eller om huruvida jag känner mig misslyckad. Arbetsmarknadspolitik och kamp mot arbetslöshet bedriver jag inte för att jag skall få det lättare eller för att partiet skall ha det lättare, utan vad arbetsmarknadspolitiken och kampen mot arbetslösheten handlar om är ansvaret för landet och för de människor som annars blir drabbade.

Jag vill också vända mig till Birger Andersson och säga att jag tycker att han var måttfull. Jag är mycket medveten om och tacksam för det stöd som han och hans parti har uttalat också här i riksdagen för Rehnbergs arbete och för vikten av att få ett stabiliseringsavtal. Jag noterar också skillnaderna när Karin Falkmer, Birger Andersson och Göran Magnusson uttalar sig om arbetslösheten. Det handlar ju inte bara om att i ett interpellationssvar ge uttryck för en sund insikt. En sådan kan vi nog alla ha. Det handlar om att inte bara nöja sig med insikten om hur viktigt det är med kostnadsläget, inflationen och ett stabiliseringsavtal, utan också om att agera. Det är väl det som är skillnaden mellan Karin Falkmer och oss andra i denna debatt.

När det gäller ungdomarna vill jag säga att jag under de närmaste veckorna skall diskutera med parterna såväl ungdomarnas situation och inskolningsplatserna som det aviserade förslaget om satsning på utbildning av redan anställda i företagen och på vilket vis det kan erbjuda platser i företagen åt arbetslösa. Det är en oerhört viktigt fortsättning på den inriktning av arbetsmarknadspolitiken som vi nu har och som jag tacksamt accepterar att många här uttalar sitt stöd för.

När det gäller arbetslösheten bland ungdomarna kan vi inte i dag säga hur hög den kommer att bli till hösten. Till stor del handlar det om hur vi använder våren när det gäller insatserna – omfattningen, parternas ansvar och insikt, inskolningsplatserna, utbildningen i företagen, besked tidigt och snabbt

och sättet att arbeta ute i länen. Det är det arbetet som vi nu har i full gång och som jag hoppas skall ge resultat. Det är inget tvivel om att många av de ungdomar som i dag är arbetslösa inte skall vara det. Många av de yngsta ungdomarna skall finnas i sysselsättning eller i utbildning, och vi måste gå igenom hur vi kan hjälpas åt för att få dem att komma bort från den passivitet som många av dem i dag sitter fast i.

Med anledning av Birger Anderssons fråga om vad jag menar med att också detta skall användas strategiskt vill jag säga att det gäller just det resonemang som jag försökte föra i interpellationssvaret – vi måste utnyttja alla de resurser och möjligheter som finns på t.ex. utbildningsområdet för att långsiktigt bredda arbetsmarknaden i de olika regionerna, inte minst i Västmanland. Det var detta som jag avsåg med ordet "strategiskt". Det handlar också här om de företag och de branscher med goda framtidsutsikter i Västmanland som jag har gått igenom och som kommer att utöka sin verksamhet. Det gäller att se hur en breddning av arbetsmarknaden kan passa in och hur man använder dessa utbildningsmöjligheter för att ytterligare snabba på den omställning som kommer att krävas för att ungdomarna både i Västmanland och i andra delar av landet lättare och fortare skall få den erfarenhet av arbetsmarknaden som de behöver.

Jag hoppas att Göran Magnusson respekterar att jag i dag inte närmare kan gå in på frågor om broar o.d., eftersom de inte hör till mitt område i regeringen och eftersom det inte var detta som interpellationen handlade om. Jag är mycket väl medveten om att många olika investeringar och tidpunkterna för dessa spelar en stor roll i det samlade arbetet för att klara sysselsättningen i vårt land.

Anf. 10 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! De grundproblem som vi diskuterar i dag har föranletts av den ekonomiska politik som har förts. Därför skulle kanske lämpligen den nu i kammaren närvarande finansministern ha tagit den debatten. Arbetsmarknadsministern får ju i viss mån agera städgumma när den ekonomiska politiken misslyckas. Vi har den bland OECD-länderna allra lägsta tillväxten, och det är ju den och kostnadsläget som är problemen.

Men det finns en sak som hör till arbetsmarknadsministerns bord och som skulle kunna göra situationen bättre på arbetsmarknaden. Det är ju i de mindre företagen som framtidens jobb finns. Det finns åtskilligt som borde göras för att förbättra de allmänna villkoren för småföretagen, och på arbetsmarknadsministerns område är det förändringar inom det arbetsrättsliga området som borde genomföras. Där finns många hinder för småföretagare när det gäller att anställa personal och att utveckla sina företag.

I andra sammanhang talar socialdemokraterna ofta om vikten av avreglering. Lagar och regler är i dag anpassade efter storföretagens förhållanden. Jag frågar därför arbetsmarknadsministern om hon är beredd att påskynda en avreglering inom detta område, så att hindren för tillkomsten av nya jobb i småföretag försvinner.

När det gäller arbetsförmedlingarna anser jag inte att antalet besök, 900 000, vid dessa, är något som helst mått på effektivitet. Det som det är fråga om är ju huruvida de arbetssökande får några jobb eller inte. Konkur-

kurrens ökar alltid effektiviteten, även på detta område, och därför är det viktigt att andra alternativ än arbetsförmedlingar i monopolform kommer till stånd.

Anf. 11 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag har stor respekt för att Mona Sahlin vill begränsa sitt inlägg till det verksamhetsområde som hon har i regeringen. Anledningen till att jag tog upp frågorna om Mälarbanan, högskolesatsningar och Södertäljebron är att vi från Västmanland betraktar de satsningarna som ett inslag i arbetslinjen. Insatser här skulle långsiktigt ge möjligheter att upprätthålla och expandera sysselsättningen. Men jag skall inte pressa statsrådet ytterligare på något besked i den frågan. Jag är medveten om hurdan arbetsfördelningen är.

Jag vill understryka att den kompetenshöjande utbildningen är mycket viktigt och att man kan nå mycket långt på det området. Jag skulle vilja skicka med den uppmaningen till statsrådet från denna debatt att man undersöker också i vilken utsträckning högskolan i Eskilstuna och Västerås kan delta i denna kompetenshöjande utbildning, så att man får möjlighet att lägga ut utbildning inom högskolans geografiska verksamhetsområde och på det sättet stödja företagsamhet och sysselsättning på den ena eller andra orten.

Jag har velat koncentrera debatten till denna typ av konkreta diskussioner om sysselsättningen i länet. Eftersom jag har haft en och annan debatt med kamrater från länet i andra sammanhang, kan jag inte undgå att konstatera att Karin Falkmer har bara två tre lösningar på de olika samhällsproblemen. Det spelar egentligen inte så stor roll vad det är man diskuterar. Lösningarna är sänkta skatter, privatisering och i varje fall till helt nyligen en blixtsnabb anslutning till EG. Det sistnämnda har vi inte hört något om i dag. Men de andra lösningarna känner jag igen från tidigare debatter. Jag tror inte att sysselsättningen i Västmanland klaras med hjälp av den typen av svepande argument och resonemang. Det handlar mera om att målmedvetet och konkret arbeta för att förbättra situationen.

Jag vill också tillåta mig att säga att Karin Falkmer gör en stor affär av att det står i interpellationssvaret att problemen beror på att kostnadsutvecklingen i Sverige har varit snabbare än i omvärlden. Det är faktiskt det som har hävdats om inte i flera år så under mer än ett år från socialdemokratins och regeringens sida. Jag kan inte påminna mig att vare sig Karin Falkmer eller andra förträdare för moderata samlingspartiet här i kammaren har varit särskilt ivriga att stödja de förslag från regeringens sida som har framkommit för att balansera kostnadsutvecklingen och få ner inflationen. Det är möjligt att det blir annorlunda i fortsättningen. Men hittills har det var klent med stöd från moderaternas sida.

Anf. 12 BIRGER ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill något kommentera Mona Sahlins synpunkter på ungdomsarbetslösheten. Nu fick jag inte höra hur Mona Sahlin för egen del trodde att arbetslösheten skulle förändras, men jag kan ge Mona Sahlin en uppgift från arbetsmarknadsstyrelsen. Man säger där att vid utgången av år

1991 är prognosen 9 % för den yngre åldersgruppen 16–19 år och 6 % för den äldre åldersgruppen 20–24 år. Jag tycker att det är mycket allvarliga siffror, och därför borde Mona Sahlin ta dem till sig och försöka se till att vi inte råkar ut för de höga siffrorna. Jag hade väntat mig att mer konkret få höra arbetsmarknadsministerns egen uppfattning i frågan.

Göran Magnusson säger att vi ledamöter från länet väckt motioner. För att inte arbetsmarknadsministern skall tro att vi från oppositionens sida inte är flitiga i det avseendet, vill jag säga att vi skriver många motioner. De är i många avseenden gemensamma, men av någon anledning kan vi inte underteckna dem tillsammans. Jag uttalar mig inte om varför det kan vara så.

Jag vill peka på tre saker som jag tycker är mycket viktiga för länets utveckling. Det gäller de infrastrukturella satsningarna, Mälarbanan och ett bättre vägnät. Vidare har vi den högre utbildningen i högskolan Eskilstuna/Västerås. Det är den enda tvåländshögskolan i landet. Södermanland och Västmanland skall betjänas av denna högskola. Jag har en känsla av att man när man har fördelat anslagen inte har uppmärksammat detta från myndigheternas sida. Även utbildningsministern är här, så det är bäst att tala om detta så att det kommer fram till den som är huvudansvarig i sammanhanget.

När det gäller statlig och administrativ verksamhet är Västmanland det bortglömda länet. Jag tycker att även om länet ligger ganska nära Stockholm, finns det anledning för regeringen att uppmärksamma detta. Vårt län har blivit fråntaget en mängd aktiviteter, men vi har inte fått något i lokaliseringshänseende. Nu finns det möjligheter, om det blir en välvillig behandling från regeringens sida. Göran Magnusson nämnde att SIND och ett par andra verk skall slås ihop. Det vore lämpligt att förlägga det nya verket till Västerås.

En annan sak som håller på att ses över är vägverkets regionindelning, bl.a. beträffande östra regionen. I ett förslag från regeringens sida har Stockholmsområdet nämnts. Eftersom det ingår flera län i östra regionen, vore Västerås den lämpligaste lokaliseringsplatsen. Jag är helt övertygad om det. Jag är inte subjektiv, utan jag försöker vara objektiv i min bedömning. Man behöver inte enbart åka från Västerås till Stockholm, utan det går att åka även i den andra riktningen. Jag ber att arbetsmarknadsministern tar med sig dessa synpunkter och framför dem till de berörda statsråden i regeringen.

Förste vice talmannen anmälde att Karin Falkmer anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1990/91:158 om socionomutbildningen

Anf. 13 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Fru talman! Stina Eliasson har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att ge socionomer utbildning i budgetrådgivning och ekonomistyrning.

Jag delar Stina Eliassons syn att budget- och skuldrådgivningen är ett bety-

delsefullt hjälpmedel för socialtjänsten, som bl.a. ger möjligheter att minska socialbidragskostnaderna, och det är därför naturligt att detta beaktas inom högskolans utbildning och forskning.

Enligt gällande beslutsordning är det inte regeringen som skall inrätta ämnen inom den grundläggande högskoleutbildningen eller som skall föreskriva det närmare innehållet i utbildningslinjerna. För vissa utbildningslinjer, bl.a. sociala linjen, utfärdar universitets- och högskoleämbetet en central utbildningsplan. En ny sådan har nyligen fastställts för den sociala linjen.

Utbildningen på den sociala linjen skall, utifrån en helhetssyn på sociala behov och möjligheter, ge de blivande socionomerna de teoretiska och praktiska kunskaper samt den praktiska förmåga som krävs för socialt arbete på individ-, grupp- och samhällsnivå. Som ett mål för utbildningen anges att den skall ge insikter i enskilda personers och befolkningsgruppers olika levnadsvillkor och hos den studerande utveckla förmågan att analysera och förstå sociala processer och problem samt särskilt ge redskap att identifiera och strukturera behov av åtgärder och lösningar på olika nivåer.

Vidare skall utbildningen ge de studerande kunskaper om bl.a. samhällets ekonomiska och sociala struktur, formella organisation och styrmedel samt lagstiftningens, samhällsplaneringens och de socialpolitiska åtgärdernas utformning, mål och effekter.

Den senaste centrala utbildningsplanen för den sociala linjen med föreskrifter av ämbetet fastställdes den 29 november 1990. Där anges under målen för utbildningen särskilt att den skall ge kunskaper om under vilka förhållanden sociala problem uppstår samt möjligheterna till åtgärder kring dessa. Som ett av de områden kunskaperna skall omfatta anges särskilt "inkomster, utgifter och problem i den privata ekonomin".

Jag har fullt förtroende för att utbildningsmyndigheterna inom ramen för den centrala utbildningsplanen och sin verksamhet kan ge de blivande socionomerna en adekvat utbildning.

Anf. 14 STINA ELIASSON (c):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation.

Jag är väl medveten om att det är UHÄ som utfärdar de centrala utbildningsplanerna. Det innebär ju inte att regeringen är utan ansvar för att utbildningen verkligen är adekvat. Att ha kontroll över sin ekonomi är i hög grad även en social fråga. En trasslig ekonomi ger upphov till stora sociala konsekvenser i form av oro och stress och även oförutsedda kostnader. Att lära sig hushålla på rätt sätt med sina resurser, inte minst ekonomiska, ger stora vinster. Det finns exempel på hur socialt och psykiskt nedgångna människor tillfrisknat, när de väl fått ordning på sin trassliga ekonomi. För kommunerna innebär det också stora vinster. När hushållen får budgetrådgivning minskar behovet av socialbidrag. Socialbidrag är en hjälp för stunden, medan den ekonomiska rådgivningen är en hjälp för livet.

Budgetrådgivning har visat sig vara en bra och effektiv form av hjälp som har sin givna plats inom såväl socialtjänsten som konsumentverksamheten. Stöd för detta finns både i socialtjänstlagen och i målen för konsumentpolitiken. Socialarbetarna måste därför ges en ordentlig utbildning i *metoder* att ge budget- och skuldrådgivning.

Den nya utbildningsplanen från november 1990, som statsrådet nämnde i sitt svar, måste nu ges ett konkret och väl avvägt innehåll där man främst inriktar sig på att praktiskt använda det nya läromedlet. Läroboken heter "Bryt den onda cirkeln – om ekonomisk rådgivning i socialt arbete" och är ett resultat av det gemensamma arbetet inom konsumentverkets projekt om just budgetrådgivning. I den läroboken, som för övrigt är en antologi av åtta författare, finns läraren vid Stockholms socialhögskola sociologen Bo Enroth representerad.

Vad jag har erfarit genom kontakter med ett par socialhögskolor i landet är att man från det hållet redan från början var emot att lägga in metodundervisning om budgetrådgivning i grundutbildningen. Man poängterade att grundutbildningen handlar om människors levnadsvillkor i stort och bl.a. om olika övergripande konflikter.

I övrigt finns i statsrådets svar en uppräkning av de mål som gäller för socialhögskolornas socionomutbildning. Där har man också varit emot det som särskilt anges som nytt i den aktuella utbildningsplanen, nämligen det som statsrådet i sitt svar särskilt har markerat: "Inkomster, utgifter och problem i den privata ekonomin."

Jag har också, liksom statsrådet, fullt förtroende för att utbildningsmyndigheterna kan ge de blivande socionomerna en adekvat utbildning. Men jag oroas av de signaler jag fått vid samtal med skolornas representanter, där det klart framgår att man ställer sig något främmande till att, som man säger, ge detaljundervisning i dessa frågor. Kan det vara så att man har tolkat den här meningen i utbildningsplanen annorlunda än vad författarna av utbildningsplanen har avsett?

Enligt min mening krävs förutom att ämnet nu införs i grundutbildningen också en uppföljning och en skyndsam planering för att stå till tjänst med vidareutbildning för redan yrkesverksamma socionomer. De har efterfrågat en sådan utbildning, och behovet är stort av att få lära sig metoder för ekonomisk rådgivning. Delar statsrådet min uppfattning i frågan om behovet av vidareutbildning?

Det kan också vara värdefullt att komplettera rådgivningen med en terapeutisk behandling när de ekonomiska problemen är en del av mer svårlösta problem av psykisk och social art.

Det är naturligtvis av största vikt att man ute i kommunerna samarbetar över olika gränser, t.ex. socialtjänst och konsumentvägledare, vilket redan sker i många kommuner. Det vore önskvärt att fler upptäckte att alla inblandade parter tjänar på ett positivt samarbete.

Fru talman! Det handlar ytterst om att ge kunskap om att rätt hushålla med sina resurser, ekonomiska såväl som andra.

Anf. 15 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Fru talman! Låt mig mycket kort konstatera att Stina Eliasson och jag uppenbarligen är helt överens om värdet av den utbildning om vilken vi har diskuterat.

Skillnaden tycks vara den att Stina Eliasson med en viss centralistisk ambition hoppas att man på Universitets- och högskoleämbetet, påpiskade av ett statsråd, skall föreskriva in i minsta detalj vad det skall undervisas om. Jag

har förutsatt i min tilltro till både kompetens och vilja hos dem som verkar inom vårt högskoleväsen att de skall vara kapabla att både ta del av det som sägs i en allmän debatt, mer precist i en debatt i riksdagen eller i utbildningsplaner. Sedan kan de tillsammans med de studerande genomföra en undervisning som är adekvat och gör att de som kommer ut för att tjänstgöra inom socialtjänsten är väl skickade för sina uppgifter.

Anf. 16 STINA ELIASSON (c):

Fru talman! Jag har faktiskt i det anförande jag nyss höll poängterat att jag också har förtroende för de myndigheter som har hand om detta. Det är inte alls fråga om någon centralistisk inställning påpiskad av ett statsråd!

Vad jag däremot tycker är viktigt är att vi också här i riksdagen tar upp och poängterar hur viktig utbildningen är. Eftersom det är ett alldeles nytt område, nyligen infört i grundutbildningen, är det väl viktigt och intressant också för utbildningsministern att följa dessa frågor.

Det är särskilt de samtal jag har haft med ansvariga på några socialhögskolor som har gjort att jag blivit litet ängslig för hur man hanterar dessa väldigt viktiga frågor. Jag har också i mina samtal fått veta att man tycker att dessa frågor mera kommer in på konsumentvägledningens område och att kommunerna skall sköta dem.

I det utmärkta läromedel som man har tagit fram i konsumentverkets projekt där också socialarbetare har varit med och framfört synpunkter, påpekas bl.a. att den rådgivning som förekommer på banker och hos konsumentvägledningen oftast inte har någon beredskap för att möta de allvarliga psykiska och sociala problem som kan vara kopplade till en ekonomisk krissituation. Det som dessutom utmärker situationen inom socialtjänsten är att människor tar kontakt i ett sent skede då problemen hunnit bli svåra och akuta. Därför är det inte någon bra lösning att remittera sökande hushåll till bank eller konsumentvägledning.

Jag tycker att det är en framgång att UHÄ har skrivit in detta i utbildningsplanen för grundutbildningen. Jag hoppas att statsrådet liksom jag kommer att följa dessa frågor med intresse och se vad som händer ute på socialhögskolorna.

Anf. 17 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Fru talman! När det gäller Stina Eliassons bedömning av behovet och värdet av denna utbildning har vi helt och hållet samma uppfattning.

Jag delar emellertid inte hennes oro för att de som verkar inom utbildningsväsendet inte skulle kunna fullfölja sina uppgifter. I det stycket har jag alltid haft för vana att förutsätta att de som skall utföra yrkesuppgiften både är beredda att göra och klarar av det.

Om jag åker taxi brukar jag aldrig känna någon oro för att taxichauffören skall köra mig någonstans dit jag inte har beställt eller att han inte skall veta vart han skall köra. Jag lutar mig lugnt tillbaka, avvaktar och ingriper inte förrän i det ögonblick jag upptäcker att han kör vilse. Jag tycker att det kan vara en ganska god metod att använda för att hantera denna fråga också, att inte uppträda som en orolig taxikund som är så orolig att taxichauffören kör i diket till följd av alla de påpekanden som kommer från baksätet.

Anf. 18 STINA ELIASSON (c):

Fru talman! Inte tror jag att någon kör i diket därför att jag är orolig för att det skall bli besvärligt på socialhögskolorna i fråga om denna del av grundutbildningen. Jag ingriper inte heller, men jag kan inte tänka mig annat än att ministern precis som jag är intresserad av dessa frågor. Det är intressant och viktigt att följa resultatet och se vad som händer med det väldigt viktiga tillägg som är nytt.

Jag tror precis som statsrådet att man på socialhögskolorna kommer att fullfölja arbetet, men eftersom det är så nytt och det finns så många tveksamheter, tycker jag inte att det är fel att ta upp frågan och intressera sig för den.

Jag får önska socialhögskolorna lycka till!

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1990/91:151 om Norrtälje polisdistrikt

Anf. 19 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON (s):

Fru talman! Alf Wennerfors har frågat mig på vilket sätt jag vill medverka till att polisen i Norrtälje får ökade resurser både generellt och under sommaren 1991.

Först vill jag nämna att det är regeringen som, inom de av riksdagen givna ekonomiska ramarna, bestämmer antalet polistjänster i landet och hur dessa skall vara fördelade på polisdistrikten. När det gäller polismyndigheten i Norrtälje har regeringen beslutat att där skall finnas 70 polistjänster.

Man kan naturligtivs fråga sig om fördelningen av polistjänster i stort i landet är riktig. Vid den senaste översynen av polispersonalens fördelning mellan polismyndigheterna, som genomfördes av rikspolisstyrelsen år 1986 på uppdrag av regeringen, utgick man från ett statistiskt material, där man främst tittade på polistjänsternas fördelning samt befolkningsunderlag och brottsvolym inom resp. polisdistrikt. Detta material analyserades och bedömdes sedan mot andra faktorer av betydelse.

För Norrtäljes del visade utredningen att antalet polistjänster borde minskas med fyra, dvs. från 70 polistjänster till 66. Den reduktionen av antalet polistjänster i Norrtälje kom dock aldrig till stånd.

Den av rikspolisstyrelsen senast sammanställda informationen avseende polismyndigheternas arbetsbelastning ger inte heller stöd för någon omfördelning av polispersonal till polismyndigheten i Norrtälje.

Inom länet är länsstyrelsen högsta polismyndighet och har ansvar för polisverksamheten där. Länsstyrelsen kan ingripa i olika hänseenden i polismyndigheternas verksamhet. Bl.a. har länsstyrelsen möjlighet att omfördela polistjänster mellan länets polismyndigheter i syfte att tillgodose behovet av en jämn arbetsbelastning mellan polismyndigheterna. När det gäller Stockholms län är det dock osäkert om man kan åstadkomma någon förbättring i arbetsläget genom en sådan omfördelning av tjänster. Detta beror på antalet vakanta tjänster i länet. Även om utvecklingen håller på att vända, är läget fortfarande bekymmersamt, framför allt vid polismyndigheten i Stockholm.

För Norrtäljepolisens del är situationen väsentligt bättre. Där fanns i januari bara en vakant polistjänst.

Som Alf Wennerfors framhållit visar polismyndigheternas arbetsbelastning tydliga säsongsvariationer. För många polisdistrikt är arbets- och personalläget svårast under sommaren. Detta gäller bl.a. för distrikt som omfattar kommuner med många sommargäster. Dit hör Norrtälje.

Detta är en årligen återkommande problematik som länsstyrelsen har att hantera i sin egenskap av länets högsta polisorgan. Länsstyrelsen kan bl.a. besluta om polisförstärkning från ett distrikt till ett annat, antingen inom länet eller till ett annat län. I praktiken sker diskussionerna om sådana polisförstärkningar oftast direkt mellan de regionala polischeferna.

När det gäller situationen i Norrtälje försöker länsstyrelsen i Stockholms län att i möjligaste mån beakta de förstärkningsbehov som uppkommer i Norrtälje polisdistrikt under sommartid. Under sommaren 1990 var emellertid personalsituationen vid länets polismyndigheter sådan, att någon förstärkning till bl.a. Norrtälje polisdistrikt inte var möjlig.

Även andra vägar måste användas för att förbättra arbetssituationen ute i polisdistrikten. I propositionen om förnyelse inom polisen (prop. 1989/90:155), som regeringen förelade riksdagen i våras, togs en del av de här problemen upp. Vid riksdagsbehandlingen rådde det stor enighet om de åtgärder som regeringen vidtagit eller planerar.

Jag vill här nämna några av åtgärderna.

- Antagningen till polishögskolan har utökats till en nivå som medför att vi framöver uppnår balans mellan antalet utbildade poliser och antalet polistjänster.
- Regeringen har medgett polisväsendet att ta i anspråk lönemedel för vakanta polistjänster för att användas till att anställa administrativ personal som avlastar poliserna arbetsuppgifter som inte kräver polisutbildning.
- Polismyndigheterna har sedan den 1 juli 1990 i princip rätt att helt bestämma över sin organisation. Därmed har också förutsättningarna ökat för att använda personalresurserna på ett flexibelt och effektivt sätt.
- Regeringen driver på utvecklingen mot ett ökat samarbete både mellan polismyndigheterna i länet och över länsgränserna. Bl.a. har regeringen gett ett antal länsstyrelser i uppdrag att bedriva en försöksverksamhet med samverkan i fråga om funktionen som vakthavande befäl. Ändringar har också nyligen införts i polislagen, som innebär att länsstyrelsernas beslutsbefogenheter ytterligare ökat för att ge möjlighet till olika typer av samverkan.
- Nyligen har inom civildepartementet igångsatts en översyn av organisationsstrukturen inom polisen för att ge polisen en organisation som bättre främjar samverkan och effektivitet och som gör att resurserna kan föras över från administration till operativ verksamhet.
- Av betydelse för att öka polisens effektivitet är också det intensiva rationaliseringsarbete inom polisväsendet som pågår inom ramen för 1989/90 års avtalsuppgörelse.

Med detta svar har jag gett en beskrivning av olika typer av åtgärder som regeringen vidtagit för att underlätta polisarbetet och främja rekryteringen

generellt inom landet och inte minst inom Stockholms län. Regeringen bör inte i dessa hänseenden särskilt föreskriva vad som skall gälla för polismyndigheten i Norrtälje.

Anf. 20 ALF WENNERFORS (m):

Fru talman! Jag vill, som moderat politiker, att människorna skall ha så stor frihet och valfrihet som möjligt. Men med ökad frihet följer ökat ansvar. Vi måste ta ansvar för de människor som behöver stöd och vård, men vi måste också, utöver frihet och valfrihet, se till att människorna lever i trygghet. Vi måste garantera medborgarna rättstrygghet, ett skydd mot ökande brottslighet, mot inbrott, misshandel, rån och våld. Vi måste minska trafikförseelserna för att minska trafikolyckorna.

Välfärdssamhället behöver en fungerande polis och poliskår. Så är det inte till vardags, trots regeringens skönskrivningar och trots allt positivt man kan läsa både på och mellan raderna i statsrådets svar på min interpellation. Varje dag begås brott. Varje dag drabbas oskyldiga medmänniskor, som sköter sitt arbete, betalar sina skatter och över huvud taget lever ett hederligt liv.

Varje gång en människa drabbas undrar hon eller han, anhöriga, goda vänner och alla övriga som får vetskap om överfallet: Var är polisen? Hur kan det ha blivit så här?

När jag flyttade från Storstockholmsområdet till Norrtälje och Roslagen flyttade jag från många storstadsproblem – trodde jag. Visst är luften bättre och tystnaden rogivande, men vi har samma problem som man har i Storstockholm när det gäller trafik och trafikolyckor. Antalet trafikolyckor är större i Norrtälje än i Stockholm, bl.a. på grund av de urusla vägarna i Roslagen och på grund av den ringa polisövervakningen. Norrtälje polisdistrikt har för små resurser.

Jag vill dock tacka statsrådet för ett fylligt och konstruktivt svar, som i några avseenden innehåller ståndpunkter som inger förhoppningar.

Det avgörande är tydligen att statsrådet och hans departement och alla övriga instanser som försöker medverka till en riktig fördelning av polistjänster har fått felaktig uppfattning. Varken ni eller länsstyrelsen tar tillräcklig hänsyn till att polisdistriktet geografiskt sett är mycket mycket stort, med långa vägar för utryckningar. Det tar lång tid att komma från den ena delen av distriktet till den andra.

Inte heller tar ni tillräcklig hänsyn till att det, utöver de fastboende på ca 44 000 människor, tillkommer mellan 140 000 och 160 000 sommarboende. Men det gäller inte bara detta, utan poängen är att man måste ta hänsyn till att de sommarboende alltmer blir såväl höst- och vinter- som vårboende. Allt fler åker ut till sina ställen.

De 70 polismannatjänsterna räcker inte till. Man gjorde i rikspolisstyrelsens utredning, som statsrådet refererar till, en riktigt rejäl felbedömning. Roslagen kräver att det görs en förnyad utredning. Jag undrar: Vill statsrådet medverka till detta?

Vi vill inte på nytt uppleva en sommar som den 1990; det är ju under somrarna som problemen är riktigt stora. Tyvärr ser det mörkt ut inför den kom-

mande sommaren. Såvitt jag har läst svaret på min interpellation rätt inger det inte några stora förhoppningar.

Polisbristen är stor, och det var den också förra sommaren. Länsstyrelsen kunde icke göra omfördelningar så att Norrtälje polisdistrikt fick några ytterligare tjänster. I det avseendet är svaret dess värre klart negativt.

Visst hjälper det om några tjänster omfördelas, men problemet är ju att med en sådan omfördelning tillkommer extra kostnader, och polisdistriktet har inte möjlighet att betala för sådana. En sommar kan det kanske vara frågan om att omfördela tre tjänster. Detta innebär extra kostnader på 60 000 kr. Det har inte ett sådant distrikt i sin budget.

Till sist vill jag fråga herr statsråd vad statsrådet kan göra för att vi skall slippa återuppleva sommaren 1990. Varifrån skall polisdistriktet ta pengar till de extra kostnaderna när tjänster skall omfördelas inom länet?

Anf. 21 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tackar för de uppskattande orden. Jag försökte ge ett tydligt svar om hur beslutsprocessen går till, och vad jag anser vara regeringens och riksdagens uppgift när det gäller styrning och vad jag menar vara länsmyndighetens och polismyndigheternas egna uppgifter när det gäller hur man skall hantera situationen.

Jag har bidragit till att lägga en grund för att situationen skall kunna underlättas. Utbildningen av polisaspiranter ligger nu nämligen på en avsevärt högre nivå. Det märks redan nu. Vi har nu mera personal i Stockholms län, även om det fortfarande är det län som är mest utsatt när det gäller vakanser.

Vi har vidare avsatt medel för att anställa administrativ personal. Det underlättar att man kan få personal som fullgör de uppgifter som polismyndigheten har, även om det inte gäller fullt utbildad polispersonal. Det betyder också att möjligheten att stötta Norrtälje med poliser under sommaren underlättas.

Jag vill emellertid inte ställa i utsikt att man mot bakgrund av personalsituationen i länet i helhet kan ställa personal till förfogande från andra polisdistrikt i Stockholms län till Norrtälje polisdistrikt.

Har man vakanser inom polisstaben innebär det att medel frigörs som man kan ta i anspråk. I övrigt är det en sak som man får klara inom ramen för det ekonomiska utrymme som man har till förfogande.

Jag vill även kommentera några saker som Alf Wennerfors tog upp, där jag anser att vi är helt ense. En mycket viktig del av välfärden är en polismyndighet som fungerar och en polistjänst som fungerar. Det är en av de viktigaste trygghetsfaktorerna. Jag har på olika sätt försökt medverka till att vi skall förbättra den situation som har varit. Jag har inte försökt skönmåla situationen. Det begås alldeles för många brott. Det finns vakanser inom polismannakåren, som vi försöker fylla. För få brott förs fram till åtal. Vi kämpar ständigt med detta.

Avslutningsvis skulle jag vilja kommentera Norrtälje polisdistrikt i ett större perspektiv. Alf Wennerfors säger att polisdistriktet i Norrtälje är stort. Jag har ganska nyligen besökt Kiruna polisdistrikt, som är landets största. Jag har varit i Gällivare polisdistrikt, som är mycket utsträckt, och jag har även varit i Härjedalens polisdistrikt, som är mycket stort. Det finns många

polisdistrikt som är ganska stora och där man har stora avstånd. I vissa av dessa distrikt har man i princip samma problem som i Norrtälje. Det gäller dock inte sommargäster utan vintergäster. Detta kan vi inte lösa genom en generell fördelning av personal. Det måste lösas genom insatser mellan länen och inom länen. Jag tror att den situation som vi nu har ändock är något bättre än vad den har varit. Om det sedan leder till att länsstyrelsen, som har den uppgiften, kan omfördela polispersonal så att man bättre klarar sommaren i Norrtälje, tycker jag inte att jag skall stå här i kammaren och säga. Det är länsstyrelsens uppgift att göra det i samråd med länspolischefen.

Anf. 22 ALF WENNERFORS (m):

Fru talman! Jag uppskattar mycket att jag har fått en del instämmanden när det gäller den principiella syn som jag tycker att man bör ha på skyddet och rättstryggheten för människorna. Jag upplever också att – och jag hoppas att jag har rätt i det – statsrådet är beslutsam när det gäller den långsiktiga utvecklingen och vill medverka till avsevärda förbättringar.

Jag är emellertid ledsen över att framställningen kanske ändå är för ljus när det gäller polisutbildningen. Endast 600 aspiranter tas in. Regeringen har själv skrivit i propositionen att med detta antal polisaspiranter blir det inget överskott förrän år 1996–1997. Vi vet inte så mycket om det. Det kan bli värre, men det kan också bli bättre. Vi får hoppas att det blir bättre. Vi moderater anser dock att antalet polisaspiranter borde vara 800, för att man skall kunna vara riktigt säker på att snabbt kunna uppnå en situation där det inte uppstår alltför stora vakanser.

Långsiktigt hoppas jag att statsrådet har rätt i de konstruktiva synpunkter som har framförts i interpellationssvaret. Jag är dock mycket ängslig inför sommaren. Vi vill inte än en gång uppleva en sådan sommar som år 1990. Roslagsborna betalar höga skatter som alla andra. Vi tycker att de också bör ha det skydd och den rättstrygghet som alla andra människor kräver. Jag kan dock skönja något som inger hopp, även om statsrådet inte kan stå här och lova att vi skall få ytterligare tjänster.

En fråga, som statsrådet inte svarade på, kvarstår. Frågan gäller de extra kostnader som varje omfördelning av en polismannatjänst medför. Om det rör sig om tre tjänster medför det för Norrtälje polisdistrikt, och andra polisdistrikt, en extra kostnad för en sommar på 60 000 kr. Vad skall polisdistriktet ta sig till när dessa pengar inte finns i budgeten? Vad skall man ta sig till när man inte längre kan omfördela inom sin egen budget? Har statsrådet ett bra råd till ett sådant polisdistrikt?

Anf. 23 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON (s):

Fru talman! Först vill jag något kommentera det antal personer som vi har beslutat ta in på aspirantutbildning. Under tre år – om vi räknar in 1991 och 1992 – kommer vi sammanlagt att ta in 2 000 aspiranter. Det är mer än vi har gjort tidigare. Min uppfattning är att med det intaget bör vi avsevärt tidigare än 1996 eller 1997 kunna nå upp till balans när det gäller polismannatjänster och besätta de vakanta tjänsterna. I och med den rådande lönesättningen för poliser har polisyrket återigen blivit attraktivt. Det har alltid varit ett intressant yrke, men många av de poliser som har varit tjänstlediga för att pröva

ett annat jobb vänder nu tillbaka. Vi kan således räkna med färre avgångar och snabbare fylla upp vakanserna.

Jag vill påpeka för Alf Wennerfors – i händelse av att det har tagits upp i den moderata motionen, vilket jag inte tror – att om man ytterligare skulle öka aspirantintaget, står vi inför en ytterligare utbyggnadsfas när det gäller polishögskolan. Vi har lagt ner en hel del pengar på att bygga ut den. Om vi skulle fortsätta med ytterligare 800 polisaspiranter, kommer vi att behöva ytterligare utbildningsplatser. Vi måste då investera ganska mycket pengar, vilket vi inte har haft råd med.

Det finns inget generellt svar på frågan om de extra kostnaderna. Om man lånar från ett annat distrikt bör man normalt betala för det. Det är dock inte alltid så sker i samband med kommenderingar. Jag har diskuterat denna fråga ganska utförligt både på poliskongressen och med polischeferna på deras sammankomster. Ett sätt är att utveckla möjligheterna att samverka mellan polisdistrikt så att man t.ex. kan ha bevakning över natten mellan polisdistrikten. Man kan över huvud taget samverka när det gäller att stötta upp varandra. Därigenom kan man spara personal, minska övertidskostnader och liknande.

Jag skall göra allt vad jag kan för att medverka till att vi skall förbättra situationen ytterligare, men jag tycker att vi faktiskt är på god väg när det gäller att se till att polissituationen i Sverige förbättras och att polismännen har rimliga möjligheter att klara ett ganska svårt jobb.

Anf. 24 ALF WENNERFORS (m):

Fru talman! Avslutningsvis vill jag framföra två förhoppningar. Den ena är att statsrådet skall lyckas, dvs. att vi skall klara av den här bristen framför allt i sommar. Den andra förhoppningen är att jag skall slippa ställa någon ytterligare fråga till statsrådet i det här ämnet.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1990/91:156 om överförandet av nya uppgifter på kommunerna och det kommunala skattestoppet

Anf. 25 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Fru talman! Åke Wictorsson har frågat mig

1. om regeringen är beredd att uttala att i nuvarande läge med kommunalt skattestopp inga nya uppgifter skall åläggas kommunerna av staten om inte staten samtidigt tillför kommunerna nya resurser för detta och

2. om regeringen därutöver är beredd att verka för att när så sker de ekonomiska relationerna klarläggs i överenskommelser mellan staten och kommunförbunden.

Det samhällsekonomiska utrymmet för en kommunal volymtillväxt är ytterst begränsat. Det innebär att kommuner och landsting tvingas använda sina befintliga resurser mer effektivt för att de skall kunna möta medborgarnas krav på god vård och service. Mot bl.a. den bakgrunden har regeringen i årets budgetproposition (prop. 1990/91:100, bil. 9) anfört att statsmakternas

stöd för att bidra till att kommuner och landsting kan genomföra förändringar i verksamheten bör vägledas av följande principer:

– Kommuner och landsting åläggs inte nya uppgifter utan att de samtidigt ges möjlighet att finansiera eventuella nya åtaganden med andra medel än höjda skatter.

– Ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna resp. landstingen klargörs. Staten formulerar övergripande mål och decentraliserar ansvaret för verkställigheten ytterligare.

– Statliga riktlinjer som inte är nödvändiga för att trygga grundläggande samhällsintressen i fråga om bl.a. likvärdig service för medborgarna tas bort.

– Statsbidragen ges en mer generell utformning.

– En övergång till ökad målstyrning av kommunal verksamhet bör ske samtidigt som större krav kommer att ställas på uppföljning av resultaten.

– Åtgärder som syftar till att öka produktivitet och effektivitet i den kommunala sektorn skall eftersträvas.

Dessa principer är vägledande för regeringen när förslag till förändringar som påverkar kommuner och landsting utarbetas.

Åke Wictorsson har frågat mig om regeringen är beredd att uttala att i nuvarande läge med kommunalt skattestopp inga nya uppgifter skall åläggas kommunerna av staten om inte staten samtidigt tillför kommunerna nya resurser för detta. Mitt svar är att regeringen redan har gjort ett uttalande om att kommuner och landsting inte skall åläggas nya uppgifter utan att de samtidigt ges möjlighet att finansiera eventuella nya åtaganden med andra medel än höjda skatter.

Det betyder att eventuella nya uppgifter inte med nödvändighet förutsätter att nya ekonomiska resurser skall tillföras den kommunala sektorn. De kan också genomföras om kommunerna samtidigt ges vidgade möjligheter att effektivisera sin verksamhet. Förändringarna inom skolan och äldreomsorgen är exempel på förslag där merkostnaderna för kommunernas nya åligganden finansieras dels med ytterligare statsbidrag, dels genom effektivisering som kan genomföras efter avreglering och ändringar i ansvarsfördelningen.

Kommunernas ekonomiska situation, i kombination med det kommunala skattestoppet, kräver att de kommunalekonomiska effekterna av statsmakternas förslag till beslut är väl penetrerade. Detta görs bäst i samarbete med den sakkunskap som finns hos de kommunala företrädarna. De ekonomiska effekterna av förändringar som regeringen föreslår och som påverkar den kommunala sektorn brukar därför i allmänhet utredas i samarbete med Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet. Hur finansieringen sedan skall ske är en annan fråga. Som jag tidigare har nämnt kan den ske på olika sätt.

Förslag som får ekonomiska effekter för kommuner och landsting brukar därefter tas upp i olika överläggningar mellan regeringen och förbunden. Ett exempel på detta är de överläggningar som behandlar den kommunala ekonomin. Överläggningar av det slaget är värdefulla instrument i dialogen mellan den statliga och kommunala nivån om mål, prioriteringar och resurser för den kommunala sektorn. De har också utvecklats efter hand. Jag vill särskilt nämna att regeringen inrättat en ny beredning för samverkan mellan stat och

kommun. En viktig uppgift för denna är att samordna kontakterna mellan regeringen och kommunförbunden. Exempel på frågor som skall övervägas av beredningen är kommunal ekonomi, effektivitet och produktivitet samt statens styrning och uppföljning av kommunal verksamhet.

Anf. 26 ÅKE WICTORSSON (s):

Fru talman! Jag tackar finansministern för svaret på min interpellation. Tyvärr innehåller svaret inget utöver vad som var känt när jag skrev interpellationen. De principer som i svaret redovisas för statsmakternas stöd till förändringsverksamheten i kommuner och landsting angavs ju i finansplanen. Systemet för överläggningar med kommunerna var också etablerat. Trots allt detta har regeringen sedan dess, som framhölls i interpellationen, lagt fram två förslag som direkt strider mot allt detta: det om det särskilda bostadstillägget till pensionärer, som innebär att kommunerna drabbas av kostnadsökningar i storleksordningen 200 milj.kr., och det om bidragen till institutionsvård.

I det senare fallet innebär förslaget att pengar för anordningsbidrag skall tas ur ett driftbidrag som överenskommits med kommunförbunden samtidigt som detta minskas med 8 %, i ett läge då driftkostnaderna ökar till följd av ett ökat platsantal. Detta är så mycket mera anmärkningsvärt som det här föreligger en överenskommelse med kommunförbunden för tiden t.o.m. 1992.

Om regeringen ville ha en ändring till stånd borde naturligen förhandlingar ha skett med förbunden. Detta har inte skett. Därmed har ytterligare kostnader i storleksordningen 200–300 milj.kr. lagts på kommunerna i ett läge då deras budgetar redan är fastställda.

Kommunernas nuvarande kärva ekonomiska läge och de därmed aktualiserade förändringarna kommer att få direkta återverkningar på sysselsättningen ute i kommunerna, eftersom en så stor andel av den kommunala verksamheten förutsätter personalinsatser. Varje ytterligare, oplanerad, belastning innebär därför en ökning av arbetslösheten.

Jag delar finansministerns i olika sammanhang gjorda bedömningar att kostnadsutvecklingen i stat och kommun, socialförsäkringssystemens utveckling och löneutvecklingen måste hållas inom den ram som den ekonomiska tillväxten skapar. Inom denna måste också ske ett ökat sparande för att klara av föreliggande investeringsbehov inom olika sektorer. Detta nödvändiggör ett intensifierat förändringsarbete på dessa områden. Jag tror att det finns goda förutsättningar att lyckas med detta med en bevarad välfärdsutveckling.

Skall vi lyckas förutsätter detta dock att berörda samhällsgrupper på ett aktivt sätt medverkar i arbetet samtidigt som vi bevarar de grundläggande strukturer i det svenska samhället som varit en förutsättning för den mycket positiva utveckling som det svenska samhället hittills genomgått. På lönemarknaden ger nu parterna ett exempel på att detta är möjligt under frihet och med ansvar inom ramen för Rehnbergkommissionens arbete.

En betydande del i framgången med den svenska välfärdsmodellen har varit en sedan lång tid välutvecklad kommunal självstyrelse. Det är i den kommunala verksamheten som närheten finns mellan människorna – mellan dem

som beslutar och administrerar och dem som nyttjar och brukar. Denna självstyrelse, byggd på förutsättningarna av en egen beskattningsrätt, har gjort de svenska kommunerna unika i världen. Det har också gett unika resultat.

Genom skattestopp, indragning av likviditet och gymnasie- och äldrereformerna har kommunerna redan tagelskjortan på – detta inte minst mot bakgrund av utsikterna för de närmaste åren, då egentligen ingen konsumtionsökning kan ske i kommunerna om den samhällsekonomiska balansen skall kunna upprätthållas.

Det är min uppfattning att de tiotusentals förtroendevalda och anställda ute i kommunerna kommer att klara den uppgiften. Det visar redan nu den omfattande förändringsverksamhet som kommit i gång. Men då får vi inte från statens sida förutom tagelskjortan också utsätta kommunerna för gisselslag av den typ som nya, ensidigt beslutade, kostnadsökningar innebär.

Mot den här bakgrunden och med hänsyn till det torftiga svaret vill jag förnya mina frågor, något omformulerade:

Är finansministern beredd att medverka till att den begränsning av ökningstakten i den kommunala verksamheten som måste ske på grund av samhällsekonomin sker med bevarad kommunal självstyrelse och i samverkan med kommunerna?

Om så är fallet, delar finansministern då min uppfattning att detta förutsätter att inga nya uppgifter åläggs kommunerna utan att detta först förankrats i överenskommelser med kommunerna?

Anf. 27 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Fru talman! Jag skall inte gå in i en debatt om de enskilda sakfrågor som här nämnts. Riksdagen kommer att behandla dem i ett sammanhang, och det blir då tillfälle att ytterligare utveckla argumenten kring dessa frågor.

Min uppfattning är att de förslag som regeringen aktualiserar under detta år som helhet står i överensstämmelse med principen att inte ålägga kommuner och landsting nya uppgifter utan att de samtidigt ges möjlighet att finansiera nya åtaganden med andra medel än höjda skatter.

Jag tror att Åke Wictorsson och jag är överens om att det samhällsekonomiska läget kräver en stram och ansvarsfull finanspolitik och att detta också måste prägla statens relationer till kommunerna. Det bästa bidraget vi kan ge till den kommunala ekonomin är att få ned inflationen och få grepp om kostnadsutvecklingen. Jag tror att vi är helt överens också på den punkten. Jag tycker att vi nu är på god väg. Vi kan se en betydligt lugnare utveckling under det kommande året, och detta kommer också att bidra till att undanröja en del av de svåra problem som kommunerna har brottas med.

När det gäller de frågor som Åke Wictorsson nyss formulerade, har jag svarat på den första. Den andra frågan handlade om överenskommelser. Jag vill här understryka vad jag tidigare sagt. Vi arbetar i nära kontakt med kommun- och landstingsförbunden. Men regeringen måste förbehålla sig rätten att fatta beslut, och det är riksdagen som har den yttersta makten att fatta beslut i dessa frågor. Den makten kan vi inte överlåta genom överenskommelser med kommun- och landstingsförbunden. Men vi skall självfallet föra

våra diskussioner i en mycket positiv och konstruktiv anda och försöka hitta bra och framkomliga vägar i detta arbete.

Anf. 28 ÅKE WICTORSSON (s):

Fru talman! Jag skall i detta sammanhang nöja mig med att konstatera att jag tolkar finansministerns kompletterande svar på så sätt, att finansministern i själ och hjärta håller med mig men av formella skäl har vissa svårigheter att ge uttryck för detta, och det har jag respekt för.

Anf. 29 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Fru talman! Jag utgår ifrån att också Åke Wictorsson av formella skäl vill hävda riksdagens rätt att ytterst bestämma och att regeringen inte skall träffa överenskommelser som förhindrar riksdagen att utöva folkets befogenheter.

Anf. 30 ÅKE WICTORSSON (s):

Fru talman! Jag utgår ifrån att vi på samma sätt som i det förgångna även i framtiden kommer att ha regeringar som åtnjuter riksdagens förtroende.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1990/91:165 om homosexuella flyktingar

Anf. 31 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Barbro Westerholm har frågat mig vad skälet är till att man frångått de av riksdagen godtagna principerna om en generös tillämpning av reglerna om uppehållstillstånd av humanitära skäl avseende homosexuella asylsökanden samt om regeringen är beredd att ändra dagens rutiner till dem som riksdagen godtog 1987.

Barbro Westerholm grundar sin fråga, enligt mitt förmenande, på en felaktigt slutsats. Jag kan här bara upprepa vad jag tidigare sagt vid samma typ av frågeställning.

I varje enskilt ärende görs en individuell prövning av de skäl som åberopats. Finner regeringen att en asylsökande riskerar allvarlig förföljelse på grund av sin sexuella läggning vid ett återsändande till hemlandet beviljas uppehållstillstånd av humanitära skäl.

I de fall där förföljelse på grund av homosexualitet åberopas tillämpas i dag bestämmelserna om uppehållstillstånd av humanitära skäl i en enlighet med de av riksdagen godtagna principerna. Det finns därför ingen anledning till ändring.

Anf. 32 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Tack för det kortfattade svaret.

Både Maria Leissner och jag har tagit upp denna fråga tidigare. Men jag fortsätter debatten eftersom invandrarministerns svar om att man inte ändrat principerna för beviljande av asyl för homosexuella inte stämmer med verkligheten. Jag vet att fallen bedöms individuellt, men som utgångspunkt brukar man utöver lagstiftningen ha en praxis.

Praxis i dessa ärenden utvecklades under 1980-talets första hälft på grundval av ett antal ärenden där regeringen ändrade invandrarverkets avstyrkan till asyl och beviljade asyl av bl.a. humanitära skäl. Det var bl.a. fall från Malaysia som gav anledning till detta. Där bestraffas homosexualitet med maximalt 20 års fängelse, böter och piskrapp. Det var fråga om personer från Chile som riskerade fängelsestraff och personer från Thailand, där det inte finns formella lagregler men där många moralfrågor inkl. homosexualitet regleras av olika religiösa föreställningar. Det var också fråga om fall från Polen, där man visserligen kan leva öppet som homosexuell men utsätts för en allvarlig diskriminering. Det var fall från Equador, där den allmänna inställningen till homosexualitet är mycket intolerant och negativ.

Variationen var stor i dessa ärenden. Det var fråga om alltifrån att riskera fängelsestraff till att leva i intolerant och negativ miljö. Invandrarverket höll sig till denna praxis fram till dess nya utlänningslagen kom i december 1989. Jag kan inte se annat än att man då skärpte praxis, man lämnade den. Den behandling som de asylsökande Sovjetmedborgarna fått och som lett till utvisningsbeslut, vilka visserligen nu i dessa senaste dagar omprövats, strider nämligen mot tidigare praxis.

Invandrarverket inhämtade information från vår ambassad i Moskva. Man fick i korthet till svar att manlig men inte kvinnlig homosexualitet är straffbar enligt 121 § brottsbalken och att straffet är fängelse i högst 8 år. Lagparagrafen skulle enligt sovjetiska jurister användas sällan, eftersom det var så svårt att bevisa homosexualitet. Men årligen lär 800 homosexuella hamna i fängelse dömda för brott enligt denna lagparagraf. En ny brottsbalk är att vänta, men vi vet inte hur den kommer att se ut. Trakasserier mot oliktänkande är nu vanlig även om man fått en litet friare syn på homosexualitet, och homosexuella har fått starta en egen tidning.

Men samtidigt säger ambassaden att situationen för homosexuella är svårare än på andra håll. Det förekommer bl.a. utpressning av läkare som behandlat homosexuella för könssjukdomar. Det finns en rädsla för HIV, och det förekommer trakasserier. Ambassaden landar förvånande nog i slutsatsen att "sammanvägt framstår emellertid inte denna grupps situation i Sovjetunionen svårare i dag än tidigare, snarare något bättre".

Verkligheten är den, att lesbiska kvinnor kallas till polisförhör trots att de inte omfattas av denna lagparagraf. KGB har en specialavdelning för prostitution och homosexualitet. Domstolarna godtar skriftligt godkännande av endast *en* av parterna för dom. Detta möjliggör utpressningssituationer och bekännelser under påverkan. Homosexuella har utsatts för utpressning och trakasserier, bl.a. på grund av rädslan för HIV. Polisen gör sig skyldig till utpressning av stora penningsummor.

Den tidsskrift som skulle ges ut har kommit ut i tre nummer. Men polisen har nu beslagtagit tidningens korrespondens, artiklar, foton, prenumerationsregister och två tredjedelar av de pengar som samlats in för fjärde numret. I december kallades ett antal homosexuella knutna till tidningen Tema till polisförhör misstänkta för brott mot paragrafen.

Det finns tyvärr rapporter om homosexuella som begått självmord i fängelse. Inrikes- och hälsovårdsmyndigheterna har utfärdat ett gemensamt dekret om att homosexuella skall registreras på grund av HIV. Amnesty har fått

fångbrev från homosexuella i Sovjetunionen. Ett kafé i Moskva för homosexuella har fått stänga på grund av polisrazzior.

Homosexuella har under januari 1991 varit utsatta för överfall och beskjutning utanför Bolsjojteatern.

Sammanfattningsvis kan sägas att situationen för homosexuella i Sovjetunionen är betydligt sämre än vad ambassadens sammanfattande kommentar utvisar.

Invandrarverkets beslut att utvisa asylsökande homosexuella Sovjetmedborgare innebär som jag ser det en betydande skärpning av bedömningen i förhållande till hittillsvarande praxis av vad som menas med humanitära skäl och står i strid till vad riksdagen uttalat och vad invandrarministern sagt här i kammaren. Jag undrar hur invandrarministern kommer att reagera på detta. Det är väl inte så att man är rädd för att invandringen av homosexuella skulle bli för omfattande om man genomförde en liberalisering?

Anf. 33 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Får jag för säkerhets skull påpeka för dem som, till skillnad från Barbro Westerholm, inte vet det att det förhållandet att svaret var kortfattat beror på att vi tidigare debatterat precis samma fråga här i riksdagen.

Jag har all respekt för Barbro Westerholms engagemang för de homosexuella och för hennes bekymmer för att vi, som hon ser det, inte behandlar deras asylsökningar på rätt sätt. Men jag vill peka på att precis samma engagemang för andra grupper finns hos andra ledamöter. Olika grupper har här i riksdagen sina talesmän, och det är bra. Det kan gälla allt ifrån rumänier, kurder och bulgarienturkar till judar och kristna minoriteter. Alla som har detta engagemang utgår, precis som Barbro Westerholm nu gör, från ett enskilt fall och drar den generella slutsatsen att lagstiftningen inte ger möjligheter att för just deras grupp beakta humanitära skäl när politisk förföljelse inte föreligger. Men bedömningen av de enskilda ärendena med hänsyn till graden av den förföljelse som riskeras skiljer sig inte nämnvärt från grupp till grupp.

När det gäller de homosexuella hänvisar Barbro Westerholm till förhållandena i början av 1980-talet. Vi utgår vid bedömningen av dessa fall från de uttalanden som gjordes i propositionen "Invandrings- och flyktingpolitiken" år 1983/84. Det slogs där fast att de asylsökande som riskerar stränga straff för icke-politiska handlingar, exempelvis förföljelse på grund av homosexualitet, även i fortsättningen skall kunna få stanna av humanitära skäl. Det sker en samlad bedömning av den situation som den asylsökande skulle få efter ett återsändande till hemlandet. Dessutom sades det i propositionen att en flykting i detta fall undantagsvis skulle kunna falla under de facto-flyktingbegreppet men att en sådan bedömning måste överlåtas åt rättstillämpningen.

Jag kan försäkra Barbro Westerholm att vi även i dag gör denna avvägning och denna värdering i varje enskilt ärende när homosexualitet åberopas som asylskäl.

Anf. 34 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Jag bara konstaterar att det behövdes mindre tungt vägande skäl för en del av dem som under 80-talets första hälft sökte asyl än vad det

nu behövs. Jag vill fråga invandrarministern om hon inte tror att de asylsökande som öppet erkänt sin homosexualitet och som anför denna som skäl för sin ansökan löper en stor risk att trakasseras och förföljas när de kommer tillbaka till Sovjetunionen. Eller har invandrarministern en klar försäkran att ingenting kommer att hända dem när de kommer tillbaka till hemlandet?

Anf. 35 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Barbro Westerholm ställer återigen en fråga som jag många gånger avkrävts svar på här i kammaren. Hon begär något slags generell försäkran om att homosexuella från Sovjetunionen inte skall kunna avvisas, dvs. att vi generellt skulle ge ett uppehållstillstånd för homosexuella från Sovjetunionen. Ett besked i den riktningen kan jag tyvärr inte ge för en grupp av asylsökande – lika litet i detta fall som i något annat.

Anf. 36 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Jag tycker ändå att situationen för den här gruppen med allt som kan hända dessa människor är så allvarlig att jag gärna skulle se att regeringen här verkade för att dessa människor får stanna. Jag vet mycket väl att statsrådet inte kan gå in på enskilda ärenden, men däremot anser jag att hon borde kunna uttala vilken praxis hon anser bör gälla, precis som skedde i början av 80-talet.

Vidare tycker jag att regeringen bör verka för en större förståelse internationellt för de homosexuellas situation. De flesta människor vill ju ändå bo kvar i sitt hemland och slippa fly till andra länder för att få en trygg tillvaro. Jag antar att man skulle kunna göra mycket även på regeringsnivå för att i detta avseende skapa en större tolerans.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1990/91:126 till lagutskottet
1990/91:129 till justitieutskottet

9 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1990/91:FiU13 och FiU14
Skatteutskottets betänkanden 1990/91:SkU15 och SkU16
Kulturutskottets betänkanden 1990/91:KrU15 och KrU16
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1990/91:AU11, AU12, AU16, AU18 och AU19
Bostadsutskottets betänkande 1990/91:BoU9

10 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Propositionerna
1990/91:117 En ny kommunallag
1990/91:136 Ändringar i sparbankslagen m.m.

Motionerna
med anledning av prop. 1990/91:120 Den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten, m.m.
1990/91:So55 av Sten Svensson m.fl. (m)
1990/91:So56 av Gudrun Schyman m.fl. (v)
1990/91:So57 av Göran Ericsson (m)

Konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU33 Ändring i radioansvarighetslagen m.m.

11 § Kammaren åtskildes kl. 13.56.

Förhandlingarna leddes av förste vice talmannen.

Vid protokollet

STAFFAN HANSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Måndagen den 25 mars

1 § Justering av protokoll 1
2 § Återkallelse av motionsyrkande 1
3 § Svar på interpellation 1990/91:150 om sysselsättningen i Västmanlands län 1
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)
Göran Magnusson (s)
Birger Andersson (c)
Karin Falkmer (m)
4 § Svar på interpellation 1990/91:158 om socionomutbildningen . . 14
Utbildningsminister Bengt Göransson (s)
Stina Eliasson (c)
5 § Svar på interpellation 1990/91:151 om Norrtälje polisdistrikt. . . 18
Civilminister Bengt K Å Johansson (s)
Alf Wennerfors (m)
6 § Svar på interpellation 1990/91:156 om överförandet av nya uppgifter på kommunerna och det kommunala skattestoppet 23
Finansminister Allan Larsson (s)
Åke Wictorsson (s)
7 § Svar på interpellation 1990/91:165 om homosexuella flyktingar 27
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Barbro Westerholm (fp)
8 § Hänvisning av ärenden till utskott 30
9 § Förnyad bordläggning 30
10 § Bordläggning 31

gotab 98450, Stockholm 1991